

Elżbieta Michalik

Stulecie "Strzechy" w Polsce i Austrii [sprawozdanie z obchodów rocznicy]

Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio K, Politologia 23,
354-357

1995/1996

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

2) konieczne jest przyspieszenie reform samorządowych w krajach Europy Środkowoschodniej, których kierunek powinna wyznaczać Europejska Karta Samorządu Terytorialnego,

3) celowe jest przekształcenie jednorazowej konferencji w imprezę cykliczną, odbywającą się przykładowo corocznie, w ramach której możliwe byłoby wymienianie doświadczeń zarówno badawczych jak i praktycznych pomiędzy przedstawicielami krajów Europy Środkowoschodniej.

Andrzej Miszczuk

Stulecie „Strzechy” w Polsce i Austrii [sprawozdanie z obchodów rocznicy]

W 1994 r. przypadła setna rocznica istnienia Związku Polaków w Austrii „Strzecha”, najstarszej organizacji polonijnej w Europie.

Zarejestrowane 28 listopada 1894 roku Stowarzyszenie Polskie „Strzecha” zostało założone wśród członków wcześniej istniejących organizacji polskich — Polskiego Stowarzyszenia „Zgoda” i Polskiego Związku Towarzyskiego „Lutnia”. Prezesem został Pius Twardowski. W pierwszym roku istnienia stowarzyszenie liczyło 81 członków, głównie urzędników, właścicieli zakładów przemysłowych, handlowych, usługowych, lekarzy, rzemieślników i księży. „Strzecha” rozwijała różnorodne formy działalności oświatowej, kulturalnej i towarzyskiej. W czasie I wojny światowej pomagała uchodźcom stając się ważnym ogniskiem życia narodowego. Po przerwie spowodowanej II wojną światową reaktywowała swoją działalność w 1946 r., którą prowadzi do dnia dzisiejszego. Jej obecnym prezesem jest Wojciech Górnik.¹

Rolę i znaczenie Związku Polaków w Austrii „Strzecha” podkreśliły uroczyste obchody jubileuszowe, jakie miały miejsce w Lublinie i Wiedniu. Powołano Komitet Honorowy Obchodu Jubileuszu Stulecia „Strzechy” pod przewodnictwem Anny Höning. Komitet składał się z 58 osób — przedstawicieli życia politycznego, kulturalnego i gospodarczego Austrii i Polski, i działał pod honorowym protektoratem: Przewodniczącego Rady Narodowej Republiki Austrii — Heinza Fischera, Kanclerza Federalnego — Franza Vranitzky’ego, Wicekanclerza — Erharda Buseka oraz Marszałka Sejmu RP — Józefa Oleksego, Marszałka Senatu — Adama Struzika i Wicepremiera — Aleksandra Łuczaka.²

¹ Zob. np. W. Kucharski, *Polacy i Polonia w rdzennej Austrii w XIX i XX wieku*, Lublin-Wiedeń 1994, s. 253 i n. W przygotowaniu znajduje się obszerna monografia „Strzechy” tegoż autora.

² Pozostali członkowie Komitetu Honorowego: Janusz Aleksandrowicz — prezes Izby Przemysłowo-Handlowej w Lublinie, prof. dr hab. Wiesław Balcerak — Prezes Zarządu Głównego Towarzystwa Polsko-Austriackiego, Andrzej Bilik — Redaktor Naczelny „Kurier Polonijnego”, Marian Bizan — Dyrektor Instytutu Polskiego w Wiedniu, dr Emil Brix — Österreichischer Generalkonsul in Krakau, Kazimierz Dejmek — minister Kultury i Sztuki RP, Stanisław Dobrzański — Podsekretarz Stanu w Urzędzie Rady Ministrów RP, Bolesław Gaicki — były Prezes „Strzechy”, Jacek Galinowski — Dyrektor PLL „Lot” w Wiedniu, prof. dr hab. Kazimierz Goebel — Rektor UMCS, Wojciech Górnik — Prezes „Strzechy”, Erich Hohenberger — Bezirksvorsteher für den 3. Bezirk in Wien, Edward Hunek — Wojewoda lubelski, dr inż. Jerzy Jerschina — Wicedyrektor Stacji Naukowej PAN w Wiedniu, Zbigniew Kaczorowski — Wiceprezes Lubelskiego Klubu Polonijnego, członek „Strzechy”, ks. Piotr Kaglik — były Rektor Kościoła św. Józefa na Kahlenbergu, dr Theodor Kanitzer — Präsident der Österreichisch-Polnischen Gesellschaft in Wien, dr Rudolf Kirchschräger — Altbundespräsident der Republik Österreich, dr Marian Krzak — Prezes

Na polską część obchodów złożyły się: dwudniowe sympozjum polsko-austriackie pt.: „Polonia i przyjaciele Polski w Austrii”, wystawa „Polonia austriacka i jej przyjaciele”, koncert fortepianowy Jacka i Macieja Łukaszczyków, a także wydanie w Lublinie jubileuszowego numeru „Głosu Polonii” — czasopisma Związku Polaków w Austrii „Strzecha” i folderu pt.: *Polonica wiedeńskie* autorstwa Zbigniewa Tomkowskiego.

Sympozjum odbyło się 20–21 października 1994 r. w siedzibie Lubelskiego Towarzystwa Naukowego. Zorganizowały je: Instytut Historii PAN, Zakład Badań Etnicznych Wydziału Politologii UMCS i Związek Polaków w Austrii „Strzecha” przy współudziale Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, Towarzystwa Polsko-Austriackiego i Lubelskiego Klubu Polonijnego. Zgromadziło przedstawicieli środowisk naukowych Warszawy, Krakowa, Łodzi i Lublina, gości z Austrii, Kanady i Niemiec oraz władz naszej uczelni, miasta, województwa, rządu i Senatu RP.

Otwarcie obrad dokonał prof. dr hab. Władysław Kucharski, kierownik Zakładu Badań Etnicznych Wydziału Politologii UMCS i wiceprezes Zarządu Głównego Towarzystwa Polsko-Austriackiego. Następnie głos zabrali: Edward Hunek — wojewoda lubelski, prof. dr hab. Kazimierz Goebel — rektor UMCS i Elżbieta Janiszewska z Urzędu Rady Ministrów.

Pierwszej części konferencji przewodniczył prof. dr hab. Stefan Kuczyński (Warszawa). Po odczytaniu listów od marszałka Sejmu RP Józefa Oleksego, prezesa Polskiej Akademii Nauk — prof. dr hab. Leszka Kuźnickiego, dyrektora Instytutu Kultury Austriackiej w Warszawie — dr Helgi Schmidt wygłoszono 4 referaty. Dominowały kwestie: stosunków polsko-austriackich w historii najnowszej (prof. dr hab. Wiesław Balcerak, Warszawa), statusu prawnego Polaków w Austrii (dr hab. Grzegorz Janusz, Lublin) i ich szans w procesie integracji Europy (dr Włodzimierz Gierłowski, Warszawa), przejawów i form aktywności Polonii w państwie austriackim (prof. dr hab. Andrzej Pilch, Kraków).

Integralną częścią sympozjum było otwarcie wystawy pt.: „Polonia austriacka i jej przyjaciele” autorstwa Władysława Kucharskiego i Zbigniewa Kotyły (eksponowanej

---

Zarządu Związku Banków Polskich, prof. dr hab. Władysław Kucharski — Kierownik Zakładu Badań Etnicznych Wydziału Politologii UMCS, Członek Honorowy „Strzechy”, Janina Kumaniecka — Konsul Ambasady RP w Wiedniu, prof. dr hab. Leszek Kuźnicki — Prezes PAN, prof. Jacek Łukaszczyk — były Prezes „Strzechy”, Franciszek Malinowski — Wiceprezes Lubelskiego Oddziału Towarzystwa Polsko-Austriackiego, Waldemar Marynicz — Kommerzialrat, Honorowy Prezes „Strzechy”, Tadeusz Młyńczak — Dyrektor Generalny Związku Rzemiosła Polskiego, Leszek Moczulski — Przewodniczący Sejmowej Komisji ds. Emigracji i Polaków za Granicą, Kazimierz Modzelewski — Prezes Związku Rzemiosła Polskiego, dr Dorothea Müller-Ott — Institut für Übersetzer- und Dolmetscherausbildung der Universität Wien, ks. dr Anastazy Nadolny — Archiwum Diecezjalne w Pelpinie, Danuta Nemling — były Prezes „Strzechy”, dr Lilianna Niesielska — aktorka, tłumaczka (Wiedeń), Aleksander Nowak — Bractwo Kurkowe w Krakowie, Kazimierz Pawełek — Redaktor Naczelny „Kuriera Lubelskiego”, dr Ursula Pasterk — Amtsführende Kulturstadträtin der Stadt Wien, prof. dr hab. Andrzej Pilch — Uniwersytet Jagielloński, Zygmunt Radłowski — Członek Honorowy „Strzechy”, dr Jan Sęk — Przewodniczący Senackiej Komisji ds. Emigracji i Polaków za Granicą, ks. Herbert Sojka — Rektor Kościoła św. Krzyża w Wiedniu, prof. dr hab. Andrzej Stelmachowski — Prezes Stowarzyszenia „Wspólnota Polska”, Sylwester Szostak — Kierownik Wydziału Konsularnego Ambasady RP w Wiedniu, prof. dr hab. Roman Taborski — Dyrektor Stacji Naukowej PAN w Wiedniu, dr Zbigniew Tomkowski — Sekretarz Generalny Towarzystwa Polsko-Austriackiego, dr Gerhard Wagner — Botschafter der Republik Österreich in Polen, ks. prof. dr hab. Edward Walewander — Dyrektor Instytutu Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL, ks. prof. dr hab. Stanisław Wielgus — Rektor KUL, Bogusław Wójcik — Prezes Izby Rzemieślniczej i Małej Przedsiębiorczości i Warszawie, Paul Ziegler — Geschäftsführer der Fa. Matallschornstein Bau (Wien), Andrzej Zieliński — Minister Łączności RP, dr Helmut Zilk — Bürgermeister und Landeshauptmann der Stadt Wien.

następnie od 20 X do 16 XI 1994) w gmachu Bibliotek Głównej UMCS. Symbolicznego przecięcia wstęgi dokonali: dr Jan Sęk, przewodniczący Senackiej Komisji ds. Emigracji i Polaków za Granicą, Wojciech Górnik, prezes „Strzechy” i Edward Hunek, wojewoda lubelski.

Część popołudniowa sympozjum, której przewodniczyła prof. dr Dorothea Müller-Ott (Wiedeń) składała się z dyskusji i 6 referatów. Dyskusja dotyczyła Związku Polaków w Austrii (Renata Owczarewicz, Lublin), historii działań podejmowanych w sprawie budowy pomnika króla Jana III Sobieskiego w Wiedniu (Wojciech Górnik — Wiedeń, Wiesława Nettel — Wiedeń, Włodzimierz Gierłowski — Warszawa, ks. Edward Walewander — Lublin). Pojawiły się propozycje utworzenia fundacji im. Wandy Maxymowicz³ (Władysław Kucharski) oraz opracowania encyklopedii Polaków i Polonii w Austrii (Andrzej Pilch).

W części referatowej przedstawione zostały sylwetki najbardziej zasłużonych przedstawicieli Polonii austriackiej i „Strzechy” (W. Kucharski), działalność społeczna polskich księży (ks. dr Anastazy Nadolny, Pelpin), historia Polskiego Stowarzyszenia Akademickiego „Ognisko” (dr Zbigniew Tomkowski, Warszawa), postać Günthera Wytrzensa (prof. dr hab. Krzysztof A. Kuczyński, Łódź).

Pierwszy dzień obchodów rocznicowych „Strzechy” i obrad zakończył się w Filharmonii Lubelskiej, gdzie odbył się koncert duetu fortepianowego Jacka i Macieja Łukaszczyków.⁴ W programie znalazły się utwory: G. Bizeta, J. Brahmsa, F. Chopina, C. Debussy, G. Fauré, C. Saint-Saensa i E. Satie.

W kolejnym dniu sympozjum przewodniczyli A. Pilch, a następnie ks. E. Walewander. Wygłoszono łącznie 10 referatów, którym towarzyszyła dyskusja. Referaty dotyczyły: polskich muzyków i kompozytorów w Austrii po wojnie (prof. Jacek Łukaszczyk, Nenzing), polskich stowarzyszeń niepodległościowych (Bolesław Karwat, Wiedeń), związków Józefa Rotha z Polakami (dr Irena Bartoszewska, Łódź), kształcenia tłumaczy literatury polskiej w Wiedniu (D. Müller-Ott), wkładu Pax Christi Janineum w kontakty austriacko-polskie (ks. prof. dr hab. Leon Dyczewski, Lublin), działalność Komitetu Organizacyjnego Obchodu Jubileuszu 100-lecia „Strzechy” (Anna Hönig, Klosterneuburg), Polaków w Innsbrucku (prof. dr hab. Władysław Ćwik, Rzeszów), działalności w „Strzesze” (Wiesława Nettel, Wiedeń), austriackich mass mediów o Polakach w latach osiemdziesiątych (Franciszek Malinowski, Lublin), polonijnych plastyków w Austrii (dr Jan Sęk, Lublin), drogi „od obozu do »Strzechy«” (Zbigniew Kaczorowski, Wiedeń).

W dyskusji znalazły się m.in.: problemy warsztatowe tłumaczy (Jolanta Srnka, Wiedeń, D. Müller-Ott, Wiedeń), możliwości podjęcia współpracy z Uniwersytetem Wiedeńskim (prof. dr hab. Jan Mazur, Lublin, dr Barbara Jedynak, Lublin), aktywność polskiej grupy w pracach Instytutu Tłumaczy przy Uniwersytecie Wiedeńskim (L. Dyczewski), uwagi na temat zamykania się polskich organizacji na politykę wielokulturowości (Józef Kurdybelski, Toronto), problemy związane z aktualną działalnością Związku „Strzecha” (Wojciech Górnik, Wiedeń).

Pokłosiem lubelskiego sympozjum jest wydana w styczniu 1995 r. książka pod red. W. Kucharskiego: *Polonia i przyjaciele Polski w Austrii*.

³ Wanda Maxymowicz (1899–1986), zasłużona działaczka „Strzechy”, wieloletnia przewodnicząca Koła Kobiet.

⁴ Prof. Jacek Łukaszczyk, były prezes „Strzechy”, muzyk i pedagog w Krajowym Konserwatorium w Feldkirch (Vorarlberg), Maciej Łukaszczyk, muzyk, organizator Festiwalu Chopinowskich w RPN, przewodniczący Towarzystwa Chopinowskiego w Darmstadt.

Ponadto w roku jubileuszowym „Strzechy” ukazały się jeszcze następujące publikacje: W. Kucharskiego: *Polacy i Polonia w rdzennej Austrii w XIX i XX wieku*, Lublin-Wiedeń 1994, A. Pilcha: *Losy Polaków w Austrii 1945–1955*, Kraków 1994.

Austriacka część obchodów stulecia „Strzechy” rozpoczęła się w Domu Polskim w Wiedniu 19 listopada 1994 r. odsłonięciem tablicy pamiątkowej, którego dokonał wicepremier i minister Edukacji Narodowej prof. dr hab. Aleksander Łuczak. Następnie otwarto wystawę pt.: „Związek Polaków w Austrii »Strzecha« 1894–1994” autorstwa prof. dr. hab. Władysława Kucharskiego. Tego samego dnia wręczono odznaki „Zasłużony dla ZPwA »Strzecha«” i pamiątkowe medale, które otrzymali m.in.: rektor UMCS prof. dr hab. Kazimierz Goebel, kierownik Zakładu Badań Etnicznych prof. dr hab. Władysław Kucharski, dyrektor Instytutu Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL ks. prof. dr hab. Edward Walewander. Autorem medali jest Zbigniew Kotyło, lubelski artysta plastyk.

20 listopada, także w Domu Polskim, odbył się koncert muzyki poważnej, w programie którego znalazły się utwory F. Chopina, O. Messiaen, P. Sarasate.

Pomieszczenia Banku Austria stały się miejsce wystawy prac polskich artystów plastyków tworzących na terenie Austrii, której otwarcie nastąpiło 21 listopada. Następnie 24 listopada w Domu Polskim odbył się wieczór poezji emigracyjnej, przygotowany staraniem Danuty Nemling. Wśród zaproszonych gości obecny był przewodniczący Sejmowej Komisji ds. Emigracji i Polaków za Granicą Leszek Moczulski.

Z udziałem najwyższych władz państwowych Austrii oraz przedstawiciele Senatu RP z jego wicemarszałkiem Ryszardem Czarnym, szefem kancelarii senatu — Wojciechem Sawickim, przewodniczącym Senackiej Komisji Emigracji i Polaków za Granicą dr. Janem Sękiem i arcybiskupem Szczepanem Wesołym odbył się uroczysty wieczór jubileuszowy w gmachu Theresianum. Główne obchody w Austrii zakończyły się uroczystą mszą św. dla Polonii celebrowaną przez ks. arcybiskupa Szczepana Wesołego w Kościele Polskim przy Rennwegu.

W związku ze stuleciem „Strzechy” jej zarząd i Towarzystwo Przyjaciół Filmu w Austrii zorganizowali Przegląd Filmów Polskich w Wiedniu, który odbył się w dniach 1–14 grudnia 1994 r.

Elżbieta Michalik

„Seminarium »Kobieta w polityce i życiu społecznym«” [sprawozdanie]

5 grudnia 1994 r. w sali konferencyjnej Unii Pracy odbyło się seminarium naukowe „Kobieta w polityce i życiu społecznym”. Organizatorami spotkania były: Zespół Badań Feminologicznych przy Zakładzie Dziennikarstwa Wydziału Politologii UMCS, Rada Okręgowa Unii Pracy w Lublinie, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej. Przedstawione referaty zostały przygotowane przez członkinie Zespołu Badań Feminologicznych powołanego przez Radę Wydziału Politologii w marcu 1994 r.

Seminarium składało się z trzech części tematycznych. W pierwszej, poświęconej problemom historii i teorii badań feminologicznych, wygłoszono 4 referaty. Dr M. Marczevska-Rytko przedstawiła historię feminizmu jako ruchu społecznego od XVIII do XX wieku. Autorka wskazała na wieloaspektowość i niejednorodność ruchów feministycznych oraz ich znaczenie dla zdobycia przez kobiety rzeczywistego równouprawnienia. Mgr J. Kowalczyk zaprezentowała referat poświęcony współczesnym kierunkom badań feminologicznych. Mgr A. Ziętek scharakteryzowała jeden z najnowszych kierunków feminizmu —